

Türk Tarih Kurumu ve milli tarih ülküsü

Doç. M. Tayyib Gökbilgin

İkinci meşrutiyet inkılabını takip eden senelerde memleketimizde tarih tetkiklerine yeni bir istikamet ve hız vermek, bu faaliyetleri teşkilatlandırmak ve bu sahada maksada hizmet eden neşriyat yapmak temayül ve ihtiyacı daha fazla hissedilmeye başlanmış ve bu gayenin tahakkuku arzusile Tarih-i Osmani Encümeni adile ilmi bir tarih cemiyeti kurulmuştu. Teşkilatı, vazifeleri, asli ve muavin azaları tesbit edilerek faaliyete geçen bu ilk tarih cemiyetimizin gayesi gerçi nisbeten basitti ve mahduttu: <<Devlet-i Osmaniyenin mükemmel bir tarihini vücade getirmek ve tarih-i Osmaniye ait resail ve evrak ve kuyudatı tab ve neşretmek>> Fakat <<Hanedan-ı Saltanat-ı Seniye>> ye karşı kuvvetli bir merbutiyet mevcut olduğu, Osmanlılık mefhum ve şuurunun henüz muhafaza edilmeye itina gösterildiği bir devirde çizilen bu hedefi tabii görmek icap eder. Maamafi cemiyetin statüsü, <<bu vazifenin ileride tevsii edileceğini>> belirtmek suretile, derhal, bir açık kapı bırakmakta, istikbaldeki yeni inkişafalara bir telmih yapmakta idi. Nitekim, Balkan harplerinin doğurduğu fikri hareketler o kadar çeşitli ve mağlubiyetlerin Türk cemiyetinde bıraktığı aksülameller o kadar derindi ki, Tarih-i Osmani Encümeni de bunların tesirinden kurtulamadı ve, o devrin fikir ve tarih ideolojisi hakkındaki münakaşalarından da anlaşıldığı vechile, tarih görüşüne ve tarih tetkiklerine daha şümüllü bir istikamet ve vüsat vererek faaliyetine devam etti. Flhakika, yeni bir Türk tarihi görüşü ufukta belirmeye başlamış ve bunun münakaşaları Türk cemiyet hayatını, devrin münevver muhitini kucaklamıştı. Bu cereyanın mürevviclerinden ve sözcülerinden birinin muarızına verdiği şu cevap bu temayül ve ihtiyacı ifade etmek itibarile bir misal teşkil edebilir: <<Osmanlı tarihini anlamak ve sevmek için mutlaka Selçuk Türklerini öğrenmek ve anlamak, bütün Türkleri, mazilerini, teşkilatlarını, ahlak ve seciyelerini bilmek lazımdır.>>

Gerek Birinci Harp ve mütareke senelerinde <Tarih-i Osmani Encümeni>> olarak, gerek, Cumhuriyetin ilanından sonra <<Türk Tarih Encümeni>> adile çalışmalarına devam eden bu ilk tarih cemiyetimizin yirmi sene kadar devam eden faaliyeti ilim ve fikir hayatımızda çok verimli olmuş ve bu sahada bugün hala müstağni kalamadığımız bir çok tetkikler ve monografiler ortaya koymuştur.

Ancak, Büyük Türk İnkılabı, Türk tarihi, Türk medeniyeti tarihi, Türkiye tarihi, Türkiye medeniyet tarihi gibi mevzu ve sahalarda elbette yeni görüşlere sahip olacak ve milli tarihimizin işlenmesinde çok daha geniş temellere dayanacaktı ki, bu ihtiyacı kuvvetle duyan ve bu sahada kuvvetli bir hamle yaratmak isteyen Atatürk 1931 da Ankarada bugünkü Türk Tarih Kurumunun esası olan <<Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti>> ni kurdu ve bu adı cemiyet gaye olarak gösterdi.

Bugünkü Türk Tarih Kurumu da yirminci yaşını ikmal etmiş bir vaziyettedir. Bu müddet içinde onun, bazısı beynelmilel olmak üzere, dört konferans akdetmiş olduğunu, büyük, feyizli ve çeşitli bir faaliyet, ezcümler mebzul bir neşriyat faaliyeti gösterdiğini memnuniyetle ve itminanla hatırlıyoruz. Atatürk, bu cemiyeti kurarken Türk tarihinin

enginliğine ve derinliğine nüfuz edebilecek, onu tetkik, tahlil ve ilim alemine takdim eyliyecek Türk tarihçilerinin de yetişmesini hedef tutmuş ve Ankaradaki fakülteyi bu maksatla tesis etmişti. Bu gayeye ne dereceye kadar ulaşılmıştır, hedefe ne nisbette yaklaşılmıştır, bu müddet içinde daha kesif ve rasyonel bir çalışma metodu takip edilebilir mi idi? Bu meselelerin henüz münakaşaya tahammülleri vardır. Fakat şu son sene zarfında bu cemiyetin geçirdiği mühim bir bünye değişikliği bize gösteriyor ki, 1931 ve müteakip yıllarda bu sahada atılan hayırlı adımlar semeresini vermeğe başlamış ve bu yolda hayli mesafe katedilmiştir. Filhakika, geçen martta toplanan Kurumun umumi heyeti 1931, 1935 ve 1940 tarihlerinde tebellür eden ve hukuki bir şekil alan statüsünün kifayetsiz olduğunu, bundan sonra gösterilecek faaliyetin yeni esaslar ve daha ilmi usullerle idamesi lüzumunu müşahade etmiş ve bu ay başındaki son toplantısında da, Türk Tarih Kurumu, artık mümasil ilim cemiyetlerinde mevcut hüviyet, karakter ve şekli almıştır. Bu esnada müşahade edilmiştir ki, yirmi senelik hayatında bu milli ilim müessesemiz Türk tarih ilmini tetkikte, neşir ve tamimde, dünya ilim alemi ile temas ve işbirliğinde başarılı bir çalışma göstermiş ve daha fazlasını göstermek istidadında da bulunmuştur.

Geçen asırlarda Avrupa milletlerinin de yaşadığı romantik devri, Türk tarihçiliği nisbeten az bir sarsıntı ile, fakat, milli ruhun ve Türk cemiyetinde fikir ve ideal birliğinin teessüsüne, salabetine büyük hizmetler yapmak suretile geçirmiştir. 1325 ten itibaren evvela hanedanın sonra da devletin maddi ve manevi himaye ve müzahareti altında teşekkül ve inkişaf eden Tarih-i Osmani Encümeni, Türk Tarih Encümeni, Türk Tarihini Tetkik Cemiyeti ve nihayet Türk Tarih Kurumu, artık, Cumhurbaşkanının fahri himayesini bile, ilmi objektiviteyi esas tutan bir ilim cemiyeti için zaruri görmemiştir. Halbuki Tarih-i Osmani Encümeni hanedan azalarını bir cemile olmak üzere sinesine alıyor, devletten maaşlı bir cemiyet katibine muhtaç bulunuyordu. 1940 nizamnamesi ise Milli Eğitim Bakanını fahri reis tanıyordu. Kuruldukları ve yaşadıkları devir için tabii görülebilen bu şartlar bugün tarihe mal olmuştur.. Milli ruhu temsil eden, Büyük Türk İnkılabındaki engin tarih görüşüne sahip olan, fakat, ilmi objektiviteyi şiar edinen bugünkü tarih ilmi mensupları Türk tarihçiliğinin kaderini ellerinde tutmakta ve Türk Tarih Kurumu faaliyetinde yeni bir hamle yapmak kararını vermiş bulunmaktadırlar. Son senelerin bu sahadaki ilmi faaliyetleri milletler arası kongrelerde ve son olarak memleketimizde toplanan XXII. Müsteşrikler Kongresinde, şimdiye kadar olduğundan daha iyi bir imtihan vermeleri bu hususta ümitli olmaya hak kazandıracak mahiyettedir. Memleketimizin fikir hayatı, milli ruh ve ideal bütünlüğü gayesi hesabına başta her dereceli tahsil müesseselerimizdeki öğretmenler olmak üzere, bütün münevverleri, yetişmekte olan gençliği, bu sahadaki faaliyetlerin en büyük feyiz ve semereyi hasıl etmesine arzulu ve teşne kılmaktadır. Türk cemiyeti, Türk tarih ilminin ve onun inkişafını hedef tutarak faaliyette bulunan Türk Tarih Kurumunun hareketlerini ve çalışmalarını, onun ortaya koyduğu ve koyacağı eserlerden, neticelerden en büyük manevi gıdasını alacağı için, büyük bir dikkat ve hassasiyetle takip edecektir.

